

Nielegalny obrót gazami chłodniczymi

KRZYSZTOF GRZEGORZYK

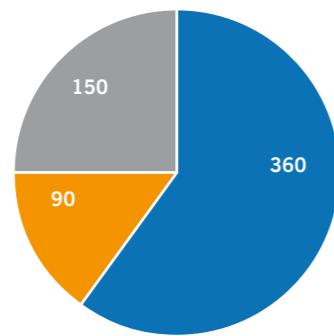
PREZES FUNDACJI OCHRONY KLIMATU PROZON

1 STYCZNIA 2015 R. REGULACJE PRAWNE KOMISJI EUROPEJSKIEJ I PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO USTANOWIŁY KONTYNGENTY W CELU OGRANICZENIA STOSOWANIA CZYNNIKÓW CHŁODNICZYCH POWODUJĄCYCH EFEKT CIĘPLARNIANY (F-GAZY). KONSEKWENCJĄ TYCH OGRANICZEŃ JEST WZROST CEN TYCH SUBSTANCJI W UNII EUROPEJSKIEJ, A CO ZA TYM IDZIE – ICH PRZEMYT ORAZ NIELEGALNY OBRÓT

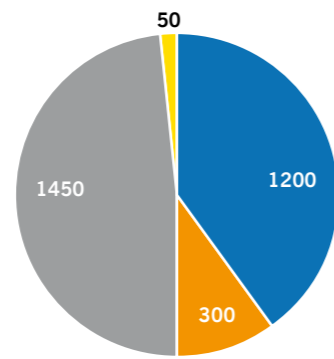
Emisja F-gazów jest jedną z przyczyn zwiększenia efektu cieplarnianego. Ze względu na ich szkodliwość społeczność międzynarodowa zdecydowała się ograniczyć ich zastosowanie i zastępować kolejne generacje czynników chłodniczych nowszymi, bezpieczniejszymi dla klimatu. W związku z tym pojawiła się konieczność reglamentacji obrotu gazami (kontyngenty), która, niestety, prowadzi do wzrostu cen. Nieuczciwi przedsiębiorcy wykorzystali tę okazję do wprowadzania czynników spoza kontyngentów i nielegalnej dystrybucji.

Wartość polskiego rynku

W Polsce co roku zużywa się około 3 tysięcy ton syntetycznych czynników chłodniczych, z czego najwięcej, bo blisko połowę, stanowi R134a.

RYNEK GAZÓW CHŁODNICZYCH W POLSCE W MLN ZŁOTYCH (2018 R.)

ZUŻYCIE CZYNNIKÓW CHŁODNICZYCH W POLSCE W TONACH (2017 R.)

Według obecnych cen, wartość całego krajowego rynku szacuje się na około 600 mln zł. Przez pierwsze trzy lata obowiązywania reglamentacji podaż i popyt pozostawały we względnej równowadze. W 2018 roku dostępny kontyngent F-gazów uległ zmniejszeniu o 37% w porównaniu z 2015 r. (kontyngenty wyrażone są nie w jednostkach metrycznych, ale w ekwiwalencie CO₂).

Czarny rynek

Ograniczanie dostępności i spowodowany tym wzrost cen szybko doprowadziły do powstania czarnego rynku czynników chłodniczych. Szlak przemytu zaczyna się w Chinach, gdzie czynnik jest produkowany, a następnie prowadzi do Unii Europejskiej przez kraje, w których nie obowiązuje unijny system reglamentacji, głównie Ukrainę i Turcję.

Bodźcem napędzającym nielegalny obrót jest cena. Kilogram legalnego czynnika R134a sprowadzonego w ramach kontyngentu kosztuje w cenach detalicznych około 200 zł/kg. Na Ukrainie można go kupić 5-6 razy taniej, co uczyniło jego przemysł bardziej opłacalnym niż przemysł alkoholu czy papierosów. Początkowo przemycany czynnik oferowany był na bazarach i targowiskach „ściany wschodniej”, obecnie – coraz częściej telefonicznie i mailowo. Również na por-

talach internetowych jest dużo ofert przemycników.

Szacuje się, że co najmniej 40% krajowego zapotrzebowania o wartości 240 mln zł pochodzi z nielegalnych dostaw – przemycanych albo przywiezionych z naruszeniem systemu kontyngentów. Według analityków Fundacji Prozon, rok 2018 zakończył się czterdziestoprocentowym udziałem czynników wwiezionych nielegalnie na teren Polski.

Co znajduje się w butli?

Butla z czynnikiem chłodniczym może mieć inną zawartość, niż to, co napisane jest na etykiecie. Laboratorium Prozon Fundacja Ochrony Klimatu wielokrotnie stwierdziło, że nawet w oryginalnych opakowaniach znajdował się gaz o innym składzie niż deklarowany. Niska cena czynnika może wynikać z nielegalnego źródła jego pochodzenia albo z wątpliwej jakości, niezgodnej z normą i danymi technicznymi. Domieszki znacznie tańszych gazów palnych stanowią poważne zagrożenie bezpieczeństwa personelu serwisującego i użytkowników instalacji.

Na teren Unii Europejskiej oprócz R134a przemycane są również inne F-gazy, między innymi R404A i 507A, na które legislacja europejska nałożyła istotne ograniczenia stosowania od początku 2020 r.

W skrajnych przypadkach zawartość butli kupowanych z niepewnego źródła, wypełniona bywa propanem-butanem. Gaz ten jest palny i wybuchowy, a po napełnieniu instalacji lub klimatyzacji stanowi zagrożenie dla zdrowia i życia. Dodatkowo w kilka tygodni może zniszczyć układ klimatyzacji pojazdu i narazić użytkownika na duże koszty związane z wymianą instalacji.

Nielegalne opakowanie

Warto pamiętać, iż bezpieczeństwu zagraża nie tylko nielegalny gaz nieznanego pochodzenia, ale także niewłaściwe opakowania. Bardzo często czynnik jest sprzedawany w butlach ciśnieniowych niedopuszczonych do stosowania na terenie UE, w złym stanie technicznym, bez ważnej legalizacji. Nierzadko sprzedawany jest też w tzw. butlach jedno-

razowych, stanowiących odpad niebezpieczny i zakazany na terenie Unii Europejskiej od 2007 r. W „jednorazówkach”, nawet mimo ich opróżnienia, pozostałość gazowa może stanowić aż 5% objętości.

Przemysł nie jest wyłącznie polskim problemem, gdyż informacje na ten temat płyną z całej Europy. Wydaje się, iż władze oraz służby większości krajów członkowskich nie są wystarczająco zdecydowane i konsekwentne w przeciwdziałaniu szerzącemu się procederowi. Służby celne w portach europejskich dopiero niedawno zaostrzyły kontrole i wychwytyują nielegalne dostawy F-gazów.

Działania administracji w Polsce

W ostatnich latach polskie władze podchodzą do zjawiska przemytu czynników chłodniczych z coraz większą uwagą. Z inicjatywy Krajowej Administracji Skarbowej (KAS) prowadzone są cykliczne szkolenia dla funkcjonariuszy Służby Celno-Skarbowej. Organizuje je Departament Ceł Ministerstwa Finansów, przy udziale koordynatorów ds. ochrony środowiska KAS i wsparciu Prozon Fundacji Ochrony Klimatu. Szkolenia dotyczą aspektów prawnych i technicznych oraz wykorzystywania analizatorów czynników chłodniczych, pozwalających na szybką identyfikację przywożonych substancji.

Kontrole organów KAS wykonywane przed dopuszczeniem do obrotu towarów importowanych z państw trzecich pozwalają efektywnie zatrzymać te z nich,

które nie spełniają obowiązujących wymagań w UE, lub takich, które naruszają zasady uczciwej konkurencji. Od początku 2018 roku dokonano szeregu zatrzymań osób, które przemyciły gazy chłodnicze lub przewoziły w ilościach przekraczających przyznany kontyngent, a zadeklarowanych jako produkty niewymagające posiadania kontyngentu lub nieprawidłowo oznakowane. Działania te powinny zostać przyspieszone i przekonsultowane ze służbami wszystkich krajów Wspólnoty Europejskiej.

Fundacja szacuje, że straty Skarbu Państwa wynikające z przemytu wyniosły ok. 30 mln złotych z tytułu niepobranych podatków i opłat celnych w samym tylko 2018 roku. Skoordynowane działania różnych urzędów administracji dają jednak nadzieję, że w przyszłości uda się uniknąć przemytu gazów fluorowanych na taką skalę. Dla wielu przedsiębiorców, którzy przekroczyli przyznane kontyngenty może to być ostatni rok, kiedy mogli swobodnie importować F-gazy.

Wnioski praktyczne

Ze względów bezpieczeństwa należy wystrzegać się:

- ▶ dokonywania zakupu czynnika w „atrakcyjnie niskiej” cenie,
- ▶ zakupu czynnika z niesprawdzonych i z nielegalnych źródeł,
- ▶ zakupów bez faktur i certyfikatów,
- ▶ dystrybucji i dalszego obrotu czynnikami pochodzącymi z wątpliwych źródeł.

O Fundacji Prozon

Prozon Fundacja Ochrony Klimatu jest samofinansującą organizacją pozarządową, działającą od 22 lat na rzecz ograniczenia emisji gazów szkodliwych dla środowiska, stosowanych w chłodnictwie i energetyce. Założenie Fundacji przez dostawców czynników chłodniczych stanowiło wyraz ich ekologicznej świadomości oraz potrzeby prowadzenia społecznie odpowiedzialnej działalności gospodarczej. Dzięki współpracy z setkami firm serwisowych w Polsce, które dokonują odzysku gazów chłodniczych, Fundacja regeneruje dziesiątki ton substancji szkodliwych dla warstwy ozonowej. Ta działalność pozwala ograniczać produkcję szkodliwych gazów.

Fundacja utrzymuje się z usług regeneracji, analiz laboratoryjnych oraz organizacji szkoleń dla branży chłodniczej i energetycznej. Celem nadrzędnym szkoleń jest kreowanie odpowiedzialnych postaw i w konsekwencji ograniczenie emisji szkodliwych gazów. W ramach międzynarodowego konsorcjum REAL Alternatives, Fundacja promuje innowacyjne i bezpieczne rozwiązania w chłodnictwie i klimatyzacji. W Zgromadzeniu Fundatorów zasiadają firmy: Air Products, Linde Gaz Polska, Schiessl Polska.